

Neka se čuje dječji glas: poslušajmo djecu u Poljskoj

Ewa Sadowska

Ewa Sadowska predstavlja projekt 'Dijete kao građanin', kojim se djeci želi omogućiti sloboda izražavanja u obitelji, vrtićima i školama, te njihovim lokalnim zajednicama.

'Djeca se smiju vidjeti, ali ne i čuti'

Ova stara poljska poslovice, prenošena s generacije na generaciju, samo pojačava dječje uvjerenje prema kojem je glas 'odraslih' jedino važan. Pa ipak, UN-ova Konvencija o pravima djeteta djeci daje pravo na slobodu izražavanja u svim odlukama koje ih se tiču, te izričito navodi kako djetetovo mišljenje treba uzeti u obzir.

Poljske obitelji, škole i dječji vrtići često zaboravljaju na to pravo. Izbor dječje pravobraniteljice 2000. godine nije bitno promijenio stvari. Poljsko društvo ostavlja malo prostora za međugeneracijski dijalog. Odrasli nemaju pravu komunikaciju s djecom - oni im uglavnom prenose informacije. Socijalna politika te politika odgoja i obrazovanja u lokalnim zajednicama također ne čuju glas svojih najmlađih sugrađana. Djeca, koju ne uče izražavati vlastite stavove, neće jednom doista aktivno sudjelovati u životu zajednice. Odrasli moraju naučiti razumjeti poruke koje im djeca pokušavaju prenijeti. Trebaju djelovati u skladu s dječjim idejama i oživljavati ih u praksi. Odrasli

također djecu trebaju poticati na vlastite izbore od ranog djetinjstva. Kako bi se to i ostvarilo, odrasli i djeca moraju raditi zajedno - u obitelji, odgojno-obrazovnoj ustanovi i lokalnoj zajednici.

Projekt 'Dijete kao građanin'

Svrha projekta 'Dijete kao građanin' jest ohrabriti lokalne zajednice da djecu doživljavaju kao sudionike zbivanja, uzimajući u obzir njihove stavove kod kreiranja programa ranog odgoja i obrazovanja.

Cilj je pomoći roditeljima i odgajateljima da u praksi provedu odredbe Konvencije o pravima djeteta, koja daje pravo na slobodu traženja i izražavanja svih potreba i stavova koji ih se tiču (članak 13). Ovaj projekt *Komenski fondacije za razvoj djece* provodi se putem nevladinih organizacija, koje djeluju u raznim krajevima zemlje, pod pokroviteljstvom Pravobraniteljice za djecu Republike Poljske.

Projekt smo započeli seminarom na kojem su međunarodni stručnjaci

predstavili različite metode poticanja veće uključenosti djece u život i rad lokalne zajednice. Zatim smo istaknuli dobru europsku praksu anketiranja djece u pet lokalnih društvenih zajednica. Komentare i stavove djece prenijeli smo lokalnim dužnosnicima i potaknuli ih da prilikom donošenja svojih odluka veću pozornost obrate dječjim potrebama. Projekt također poučava roditelje i odgajatelje kako u svakodnevnim situacijama pažljivije slušati djecu i omogućiti najmlađima da iskoriste svoje pravo govora u područjima koja su im važna. Naposljetku, pokrenuli smo informativne kampanje za promociju dječjeg prava na slobodno izražavanje mišljenja, prema članku 12. Povelje.

Slušati što djeca govore: istraživanje

Kako bismo prikupili dječje stavove i mišljenja, odlučili smo provesti istraživanje u formi razgovora s pojedinom djecom i ciljnim grupama. Skupina istraživača - psihologa i odgajatelja iz Komenski fondacije za razvoj djece, te varšavskog Fakulteta socijalne psihologije - razgovarala je sa 150 djece u dobi od 5 do 7 godina, u tri gradske i dvije seoske lokalne zajednice. Jedno od pitanja postavljenih djeci bilo je: 'Postoji li nešto što bi ti želio/željela promijeniti ili poboljšati u vlastitom okruženju?'

Djeca su crtala karte svojeg neposrednog okruženja i planirala gradnju lokalnih projekata, financirajući ih fiktivnom valutom 'dong'. Većinu djece zapanjilo je da odrasli pokazuju interes za njihovo mišljenje, ali su svedjedno bili spremni svoje misli i ideje podijeliti s njima. Što djeca podrazumijevaju pod pojmom 'okruženje'? Je li to 'mjesto u kojem žive', 'šire geografsko okruženje', ili 'nešto kao država, samo mnogo manje'?

Na svoje su karte djeca ucrtala njima važne ljude i mjesta (bakina kuća, brdo na kojem se igraju s drugom djecom, itd.). Kad smo ih pitali o najnovijim promjenama u njihovom okruženju, većina djece govorila je o promjenama na njihovim obiteljskim kućama i u neposrednom okruženju ('Tata je iskopao bunar', 'Imamo nove sobe na katu', 'Prije smo imali četiri pijetla na imanju, a sad samo dva'). Većina promjena imala je utjecaja na dječje živote, na primjer dovršetak novogradnje smanjio je jednom dječaku prostor za igru.

Na pitanje što bi oni promijenili u svom okruženju, većina je djece odgovorila da bi željeli razne zabavne sadržaje, na primjer 'luna-park'. Također su htjeli uređenje okruženja renoviranjem

njihovih obiteljskih domova. Mnogo se odgovora odnosilo na automobile, koje doživljavaju kao smetnju: 'Zbog njih nisam siguran na cesti'; 'Nemamo mjesta za vožnju biciklom, cesta je preuska'. Također spominju i druge svoje potrebe: 'Previše je djece, a premalo teta u našem vrtiću', 'Trebamo više klupa u crkvi, jer ako zakasniš, nema slobodnih mjesta'. Neka su djeca tražila promjene koje bi dovele više djece u njihovo okruženje.

Djeca su bez ikakvih problema koristila izmišljeni novac 'dong'. Pritom su pokazala visok stupanj zrelosti, uz gotovo ravnopravno razmatranje vlastitih i tuđih potreba, vodeći računa o tome da ne ugadaju samo sebi. Kod ugađanja sebi, uglavnom su izmišljeni novac 'trošili' na igračke.

U zadovoljenju tuđih potreba, kod npr. članova obitelji, radilo se o 'kupnji odjeće za cijelu obitelj' - a kod šire zajednice - 'opremanju autobusne stanice, zato što izgleda staro i svi stoje jer nema klupa za sjedenje'.

U istraživanju smo anketirali djecu i o tome što misle o svom utjecaju na okruženje, pitali smo ih dakle što dječaci i djevojčice mogu učiniti u svom okruženju. Većina djece spontano je spomenula dječje igre, razlikujući 'igre za dječake' (utrke, loptanje, igranje autićima) od 'igara za djevojčice' (igre trgovaca i kupaca, igranje lutkama). Većina djece ne bi igrala igre koje nisu uobičajene za njihov spol, često vezane za život odraslih. Na primjer, dječaci bi 'imali super auto', a djevojčice 'ne bi morale u vojsku', ili bi 'mogle roditi bebū'.

Djecu smo također pitali mogu li dati savjet odraslima. Djeca s kojom su odrasli ozbiljno razgovarali i pitali ih za mišljenje, još su mjesecima nakon razgovora sve dobro pamtila. Jedna se

djevojčica prisjetila kako je majka na Silvestrovo izvadila tri haljine i pitala je koju bi haljinu trebala odabrati za novogodišnju zabavu. Majka druge djevojčice zamolila je kćer da 'kreira haljinu za svadbenu svečanost'. Prvoj se djevojčici svidjelo davanje savjeta, jer se dobro osjećalo zbog spoznaje kako ni odrasli ne znaju baš sve, a drugoj se svidio osjećaj 'donošenja odluka'.

Dječja mišljenja su važna

Rezultate i zaključke našeg istraživanja podijelili smo s lokalnim zajednicama, u nadi da će to pomoći jačanju dječjih prava. Dijete ima svjež, nov pogled na stvari i može neke stvari vidjeti jasnije od odraslih. Djeca svakako mogu djelovati u svojstvu savjetnika na projektima uređenja okruženja. Ne samo da ih se može pitati, njih se, ustvari, treba pitati i tražiti mišljenja kod, na primjer, planiranja i gradnje dječjih igrališta ili uređenja soba dnevnog boravka u vrtiću. Istraživanja pokazuju da se osjećaj korisnosti i učinkovitosti gradi godinama, te da rezultira boljim prilikama djeteta za uspjeh u životu, lakšim nošenjem s teškoćama i novim izazovima u životu.

Roditelji, odgajatelji i drugi odrasli, prisutni u svakodnevnom životima djece, trebali bi kontinuirano učiti i usavršavati vještine koje su im potrebne kako bi utjecali na razvoj samopoštovanja i pozitivne slike o sebi kod djece.

Ewa Sadowska je koordinatorica projekta 'Djeca kao građani' koji se realizira u sklopu Komenski fondacije za razvoj djece.
esadowska@frd.org.pl.